

GIẢNG DẠY ĐẤT NƯỚC HỌC CHO SINH VIÊN CHUYÊN NGỮ Ở VIỆT NAM

TS. Nguyễn Thị Cơ

Đại học Ngoại ngữ – ĐHQG HN

Tel: 01689593589

E-mail: binhco1960@yahoo.com

Tóm Tắt

Dạy và học đất nước học đóng vai trò quan trọng trong học ngoại ngữ nói chung và tiếng Nga nói riêng. Thông qua kiến thức đất nước học sinh viên hiểu sâu hơn về văn hóa con người Nga. Để tăng cường tính chủ động và tích cực của sinh viên trong tự học, tự nghiên cứu môn đất nước học cần phải đổi mới phương pháp giảng dạy (cá thể hóa và hoạt động nhóm) và kiểm tra đánh giá nhằm giúp sinh viên hình thành và phát triển những kỹ năng quan trọng: tự học, tự nghiên cứu, làm việc nhóm, hợp tác cộng tác, thuyết trình v.v. cần thiết không chỉ trong học tập mà cả trong công việc trong tương lai, nhằm đáp ứng yêu cầu đòi hỏi của xã hội trong thời đại toàn cầu hóa và hội nhập thế giới.

Từ khóa: Đất nước học, hoạt động dạy–học, tương tác, kỹ năng, kiểm tra–đánh giá.

1. Đặt vấn đề

Một trong những nhiệm vụ quan trọng của dạy và học ngoại ngữ là giao tiếp liên văn hóa. Muốn sử dụng thành thạo một ngoại ngữ nói chung hay tiếng Nga nói riêng như một công cụ giao tiếp giữa các nền văn hóa, ngoài kiến thức về ngôn ngữ, người học cần phải có hiểu biết về đất nước có ngôn ngữ mà họ đang học, bởi lẽ dạy ngôn ngữ, mục đích cuối cùng là dạy văn hóa. Những kiến thức về văn hóa người học có thể thu nhận được trong các giờ học ngôn ngữ đặc biệt là những giờ dạy đất nước học, văn học. Những kiến thức về đất nước, văn hóa, xã hội là phương tiện mở mang không gian giáo dục của người học trong việc học tiếng nói chung và tiếng Nga nói riêng. Để việc dạy học đất nước học Nga được hiệu quả cần phải đổi mới phương pháp giảng dạy. Trong bài viết này tác giả tập trung đề cập đến việc dạy–học môn đất nước học Nga ở khoa ngôn ngữ và văn hóa Nga trường Đại học ngoại ngữ – Đại học Quốc gia Hà Nội trong không gian mở và ứng dụng những phương tiện hiện đại nhằm giúp người học hình thành và phát triển những kỹ năng quan trọng không chỉ trong học tập mà cả công việc trong tương lai.

2. Nội dung

Môn đất nước học cung cấp cho người học những kiến thức về lịch sử, địa lý, thể chế, chính trị xã hội, giáo dục, nghệ thuật, khoa học v.v. Trong chương trình học ngoại ngữ của Trường Đại học ngoại ngữ – Đại học Quốc gia Hà Nội môn đất nước học Nga là môn học chính, bắt buộc trong chương trình đào tạo cử nhân ngôn ngữ. Do vậy mục đích, nhiệm vụ,

nội dung, phương pháp giảng dạy cũng như kiểm tra đánh giá được xác định rõ ràng và đặc biệt chú trọng trong quá trình đào tạo.

2.1. mục đích của khóa học Đất nước học Nga

Giúp người học nắm được những kiến thức cơ bản, tổng quan nhất về địa lý, lịch sử, văn hóa và sự phát triển của xã hội Nga, những thay đổi cơ bản của xã hội Nga hiện nay: thể chế chính trị-xã hội, cơ cấu tổ chức nhà nước, văn hóa, giáo dục, tình hình phát triển kinh tế, đời sống nhân dân Nga, các chính trị gia nổi tiếng thế kỷ XX-XXI, từ đó giúp họ có được cách nhìn nhận, đánh giá đúng vị trí và vai trò nước Nga trên thế giới.

Phát triển và hoàn thiện ở người học kỹ năng đọc hiểu, tổng hợp, khái quát để lấy thông tin, đọc nghiên cứu.

Hình thành và phát triển ở người học kỹ năng làm việc nhóm, soạn thảo và trình bày văn bản bằng hệ thống powerpoint và trên bình diện nói và viết.

Hình thành và phát triển kỹ năng trình bày, diễn giải vấn đề và bảo vệ ý kiến, quan điểm của mình về vấn đề mà họ đã chọn.

Khơi gợi ở người học tình yêu đối với tiếng Nga và nghề nghiệp mà họ lựa chọn.

2.2. Nhiệm vụ của khóa học

Để hiện thực hóa những mục tiêu nêu trên người học sử dụng giáo trình đất nước học do giảng viên của khoa biên soạn, những tài liệu về đất nước học có từ nhiều nguồn khác nhau, sử dụng trực quan minh họa, phim ảnh, nhạc... phù hợp với chủ đề trong chương trình. Chương trình học gồm 4 phần: – Nước Nga trên bản đồ thế giới; – Những mốc son lịch sử phát triển nhà nước Nga; – Nền văn hóa đặc sắc Nga; – Nước Nga ngày nay.

Tất cả những kiến thức nêu trên được tiến hành dạy trong 3 tín chỉ (45 tiết học) cho sinh viên chính qui năm thứ 3 học kỳ 1 khoa ngôn ngữ và văn hóa Nga của trường ĐHNH – ĐHQGHN. Đây là lượng kiến thức khái quát sâu rộng, nhưng rất hữu ích và thiết cập giúp sinh viên làm quen nhiều hơn, có cái nhìn tổng quan hơn về nước Nga qua các thời kỳ đồng thời cung cấp cho họ lượng từ vựng khá lớn làm tiền đề cho các môn học chuyên ngành tiếp theo và tạo thêm hứng thú và tình yêu của họ đối với tiếng Nga và chuyên ngành đã chọn.

Để đạt được những mục tiêu đặt ra về kiến thức cũng như giáo dục đồng thời hình thành ở sinh viên nhu cầu tự học, phát triển ở họ những kỹ năng quan trọng, cần thiết không chỉ trong học tập mà còn trong công việc sau này, khóa học Đất nước học Nga được tiến hành theo phương cách dạy-học mới, sử dụng triệt để phương tiện kỹ thuật nghe-nhìn cùng hệ thống trình chiếu powerpoint của sinh viên và giảng viên.

2.3. Phương cách dạy đất nước học

Trong thời đại toàn cầu hóa và hội nhập hiện nay đào tạo đại học ở các nước phát triển và ở Việt Nam khuynh hướng chủ đạo là đào tạo theo tín chỉ theo định hướng cá thể hóa. Theo định hướng này trọng tâm của quá trình đào tạo là người học theo mô hình: *Người học (sinh viên, học sinh) – giáo trình, tài liệu – giảng viên.*

2.3.1. Phương pháp cá thể hóa

Mục đích chính của dạy ngoại ngữ nói chung và tiếng Nga nói riêng là cá thể hóa người

học, tạo cho người học thể hiện được mong muốn, khả năng tham gia vào giao tiếp liên văn hóa bằng ngoại ngữ mà họ đang học và tự hoàn thiện các kỹ năng giao tiếp ngôn ngữ. Vì vậy, trong quá trình dạy học giáo viên hướng mọi hoạt động vào việc lôi cuốn từng sinh viên tham gia tích cực vào hoạt động tự học, cùng cộng tác trong giải quyết những vấn đề khác nhau, vận dụng những kiến thức tự học vào thực hành, có nhận thức rõ ràng, ở đâu và bằng cách nào và nhằm mục đích gì những kiến thức đó được ứng dụng để đạt được mục tiêu đặt ra.

Trong điều kiện định hướng cá thể hóa dạy học giáo viên đóng vai trò là người tổ chức, người tư vấn có uy tín và người trợ thủ đắc lực trong hoạt động tự học, tự nghiên cứu của sinh viên. Trong giờ học giáo viên tập trung dự đoán hoạt động học của sinh viên, giúp họ tháo gỡ những khó khăn nảy sinh trong thu nhận và ứng dụng những kiến thức mà họ có được. Điều này đòi hỏi ở giáo viên trình độ nghiệp vụ cao để hướng hoạt động của người học theo chủ đích của mình.

* Hoạt động của giáo viên trong dạy đất nước học Nga

Trong quá trình dạy học này cần có sự tham gia tích cực của người dạy cũng như người học, trong đó người dạy cần phải thực hiện những nhiệm vụ:

Giới thiệu chương trình, giáo trình, học liệu, những yêu cầu đòi hỏi mà người học cần đạt tới, nhiệm vụ mà họ phải hoàn thành, giúp họ xác định mục tiêu ngắn hạn, dài hạn để có kế hoạch thực hiện điều đó.

Thông báo cho họ phương cách tổ chức dạy và học, những hoạt động diễn ra trong và ngoài giờ học để họ chủ động tham gia vào các hoạt động đó.

Tổ chức lớp học theo nhóm, giao bài tập nhóm, cá nhân và những yêu cầu người học cần thực hiện.

Thông báo cho họ cách thức kiểm tra đánh giá: thường xuyên, giữa kỳ, cuối kỳ để họ lập kế hoạch học tập cho phù hợp với điều kiện của họ.

Hướng dẫn họ cách thu thập tài liệu cần thiết, cách sử dụng giáo trình, cách biên soạn bài thuyết trình, cách thuyết trình v.v..

Phương pháp định hướng cá thể hóa dạy học đòi hỏi sự kết hợp với các phương pháp khác hướng tới phát triển trí lực, vốn kiến thức của từng người học đối với từng môn học, khả năng và tư chất của họ. Trong điều kiện dạy học hiện nay cá thể hóa dạy học có thể phát huy tối đa công năng khi kết hợp sử dụng trang thiết bị hiện đại trong cũng như ngoài giờ học cùng phương cách tổ chức học theo nhóm.

2.3.2. Phương cách học theo nhóm

Phương cách học theo nhóm (làm bài tập theo nhóm) hướng tới phát triển có chủ đích giá trị có ý nghĩa của cá nhân trong tự đào tạo, liên kết kiến thức, kỹ năng, hiểu và khả năng hoạt động sáng tạo trong mối tương tác trí tuệ với mọi người, với thế giới mở, mặt khác hướng tới hoạt động độc lập của sinh viên (hoạt động cá nhân, cặp đôi, nhóm) và kết quả cuối cùng là phát triển ở họ tính tự chủ trong học tập.

Trong hoạt động học nhóm nhiều cách giao tiếp được sử dụng, trong khi đó chức trách của thầy và trò thay đổi. Người học tham gia tích cực vào lựa chọn, tổ chức và thiết kế nội

dung bài tập cụ thể, người thầy đóng vai trò cố vấn, tham mưu, phối hợp, trợ giúp về khoa học để họ hoàn thành bài tập.

Hoạt động học nhóm nâng cao động cơ trong việc học ngôn ngữ và văn hóa các nước khác, phát triển kỹ xảo giao tiếp và tư duy độc lập, tạo điều kiện cho mỗi thành viên trong nhóm (mỗi nhóm 3 người) thể hiện sự sáng tạo của bản thân, củng cố mối quan hệ giữa các thành viên, tạo lập bầu tâm lý thoải mái trong nhóm. Hoạt động nhóm đòi hỏi sự cộng tác của tất cả các thành viên trong nhóm: trao đổi ý tưởng, ý kiến, thông tin với nhau, học hỏi lẫn nhau, mỗi người đều có cơ hội để thể hiện mình và nhận tương hỗ từ người trong nhóm. Hoạt động học theo nhóm giúp người học hình thành và phát triển kỹ năng hợp tác, cộng tác, chia sẻ thông tin, tương hỗ lẫn nhau trong giải quyết vấn đề, biểu đạt và phản biện, ứng xử khoan dung, mềm mỏng với những người có ý tưởng đối lập. Hoạt động nhóm tạo điều kiện cho các thành viên tự tìm kiếm cách thức để làm việc cùng nhau trong hay ngoài giờ học, hoàn toàn độc lập khỏi sự kiểm tra của giáo viên nhưng phát triển ở họ tinh thần dám chịu trách nhiệm vì những gì họ làm và tham gia đóng góp. Để giúp các nhóm học tập chuẩn bị tốt và trình bày trúng, đúng vấn đề được giao, giáo viên cần soạn những vấn đề, những câu hỏi gợi mở giúp người học bám sát nội dung, tập trung vào những vấn đề chính, kiến thức quan trọng. Đó cũng chính là cách giúp sinh viên củng cố và hoàn thiện kỹ năng đọc nghiên cứu, tổng hợp, khái quát.

* Hoạt động học của người học ngoài giờ học

Để có thể tham gia vào hoạt động dạy và học theo phương cách giao tiếp nhóm và cá thể hóa, sinh viên phải hoàn thành bài tập nhóm, bài tập cá nhân, bài tập lớn (kiểm tra giữa kỳ) ngoài giờ học, trên lớp. Đó là hoạt động tự học, tự nghiên cứu có định hướng, theo chương trình mà sinh viên phải có trách nhiệm hoạch định, phân bố thời gian để hoàn thành nhiệm vụ do họ đảm trách. Họ phải đọc tài liệu trong giáo trình, từ các nguồn khác, chọn lọc thông tin, tổng hợp, khái quát thông tin và biên tập theo các dạng bài tập khác nhau trên cơ sở phân tích, lập luận của mình. Trong quá trình hoàn thành bài tập sinh viên học được kỹ năng tự tìm kiếm kiến thức, thu nhận được kinh nghiệm trong hoạt động học có nhận thức, học cách phân tích, tổng hợp thông tin, nhận biết được ý tưởng chủ đạo, biết bày tỏ ý kiến, nhận định của mình, trình bày những vấn đề trên bình diện khẩu ngữ và bút ngữ những vấn đề được giao, học cách biên tập và thuyết trình vấn đề do bản thân và nhóm đảm nhận.

* Hoạt động tương tác thầy-trò trong giờ học

Hoạt động này diễn ra phần lớn trong giờ học, trong giờ thuyết trình bài tập nhóm, cá nhân của sinh viên bằng hệ thống powerpoint. Đây là hoạt động tương tác, đối thoại giữa thầy và trò. Trong khi sinh viên hay đại diện của một nhóm trình bày bài tập của họ, các sinh viên khác nghe và theo dõi. Trong phần trình bày (nếu dàn trải, sa đà), giáo viên cần đưa ra những câu hỏi định hướng nội dung, đi sâu vào vấn đề, giúp họ khái quát, tổng hợp kiến thức, hiểu sâu vấn đề. Như vậy những sinh viên khác vừa nghe–nhìn phần trình bày của các bạn vừa tham gia xây dựng bài giảng cùng giáo viên. Sau phần trình bày của nhóm các sinh viên khác có thể đưa ra câu hỏi, chất vấn về những vấn đề mà họ cho là chưa đủ, đúng hoặc chưa rõ ràng. Khi đó giáo viên đóng vai trò là trọng tài, người hướng dẫn sinh viên tóm tắt, khái quát, tổng hợp, bổ sung, chỉnh sửa những thông tin, sắp xếp những kiến thức mà họ trình bày một cách chặt chẽ và logic theo từng đề tài cụ thể, sửa lỗi chính tả, ngữ pháp đồng thời phát triển

và hoàn thiện ở họ kỹ năng diễn đạt, trình bày một vấn đề cụ thể trên bình diện khẩu ngữ và bút ngữ.

Trên lớp một hoạt động rất cần thiết và bổ ích cho những cử nhân ngôn ngữ học tương lai là kỹ năng so sánh đối chiếu những kiến thức về văn hóa giữa hai dân tộc để nêu bật những khác biệt cũng như những đặc trưng tiêu biểu của mỗi dân tộc để không mắc sai lầm khi tác nghiệp đồng thời có thể quảng bá văn hóa dân tộc cho các đối tác hay du khách Nga, mặt khác khơi gợi tình yêu đối với nghề nghiệp cũng như niềm tự hào dân tộc. Trong quá trình học có những khách thể văn hóa độc đáo mang đậm bản sắc dân tộc cần nhấn mạnh và giúp sinh viên dịch xuôi ngược nhằm tăng hứng thú cũng như kỹ năng nghề nghiệp của họ.

Sau mỗi phần trình bày của sinh viên, giáo viên tổng hợp những kiến thức quan trọng mà họ vừa trình bày đồng thời bổ sung những nội dung còn thiếu, nhấn mạnh những vấn đề chính cần thiết một cách ngắn gọn mà họ cần ghi nhớ bằng hệ thống powerpoint để họ có thể lưu dùng cho thi cuối kỳ. Để giúp sinh viên làm được điều đó giáo viên cần nghiên cứu, soạn thảo hệ thống bài tập nhóm, cá nhân và những câu hỏi dẫn dắt, gợi mở giúp họ tìm kiếm thông tin, tư liệu, hình ảnh minh họa sát với nội dung vấn đề mà họ chọn. Điều này đòi hỏi ở giáo viên không chỉ hiểu sâu rộng và cập nhật nội dung, kiến thức của từng vấn đề cụ thể mà trình độ ngôn ngữ phải tốt để có thể giúp sinh viên hệ thống hóa thông tin, tư duy, trình bày logic một vấn đề đúng về cả văn phong và ngữ pháp. Giúp sinh viên biết cách hệ thống hóa, tổng hợp vấn đề, biết thể hiện những hiểu biết và kiến thức của mình thông qua phần trình bày bài tập nhóm, bài tập cá nhân chính là hình thành phát triển ở họ những kỹ năng cơ bản về đọc, xử lý, sắp xếp, soạn thảo thông tin, trình bày vấn đề, tư duy logic đồng thời khuyến khích họ chủ động, tích cực trong học tập.

2.4. Phương cách kiểm tra–đánh giá

Kiểm tra–đánh giá đóng vai trò quan trọng trong đào tạo. Để kiểm tra đánh giá thực sự là thước đo học lực, tri thức và khả năng thực sự của sinh viên, khuyến khích họ tích cực, chủ động trong học tập và nghiên cứu, đồng thời giúp giáo viên điều chỉnh, bổ sung, cập nhật những phương cách đánh giá phù hợp, giúp họ khắc phục những yếu điểm, phát huy những thế mạnh. Để kiểm tra đánh giá không còn là nỗi lo lắng, căng thẳng về sự may rủi, học tủ hay không công bằng, minh bạch, chúng tôi thực hiện việc đánh giá thường xuyên thông qua các bài tập nhóm, bài tập cá nhân và bài kiểm tra giữa kỳ. Các hình thức đánh giá luôn bám sát mục tiêu, nhiệm vụ giảng dạy trong chương trình. Trong khi đánh giá giáo viên cần dựa vào những tiêu chí sau:

Người học nắm được kiến thức, kỹ năng gì?

Người học đã đạt được những gì theo yêu cầu về nội dung, mục tiêu của chương trình?

Người học đã ứng dụng và sáng tạo như thế nào khi hoàn thành những nhiệm vụ đề ra.

Để đảm bảo khách quan khâu kiểm tra–đánh giá chúng tôi soạn thảo hệ thống câu hỏi bám sát nội dung chương trình. Các câu hỏi thi (nói) được thảo luận nhóm và hoàn thiện trước khi đưa cho sinh viên ôn tập trước kết thúc học kỳ 2 đến 3 tuần. Những câu hỏi thi này nằm trong chương trình giảng dạy được sinh viên trình bày thông qua các bài tập nhóm, bài tập cá nhân có sự tổng hợp bổ sung về nội dung (nếu có) của giáo viên. Phương thức kiểm tra này là hệ thống mở, tạo điều kiện cho sinh viên có thời gian chuẩn bị, tránh được tình trạng học tủ,

tạo không khí thoải mái, tránh căng thẳng cho sinh viên đồng thời tạo tính công bằng hơn cho họ, mặt khác khơi dậy khả năng chủ động, tích cực của họ trong suốt quá trình học tập.

3.Kết luận

Những phương cách và thủ thuật dạy–học nêu trên đã được ứng dụng trong quá trình giảng dạy đất nước học Nga nhằm giúp sinh viên có cách tiếp cận mới với văn hóa xã hội Nga, khơi gợi ở họ nhu cầu và hứng thú tự học, tự nghiên cứu tiếng Nga. Phương cách này không chỉ giúp sinh viên tri nhận những kiến thức văn hóa một cách chủ động, sáng tạo, tích cực hóa giao tiếp mà còn hình thành, phát triển ở họ những kỹ năng quan trọng, cần thiết trong học tập cũng như công việc sau khi tốt nghiệp. Thông qua các hoạt động học cùng với đổi mới trong kiểm tra đánh giá giáo viên có thể giúp sinh viên nâng cao năng lực ngôn ngữ đồng thời phát triển và củng cố ở họ những kỹ năng tự học, tự nghiên cứu, tăng cường tính tích cực, chủ động của người học – lấy người học là trung tâm nhằm biến quá trình đào tạo thành tự đào tạo đáp ứng nhu cầu của người học và đòi hỏi ngày càng cao của xã hội trong đào tạo những công dân có khả năng độc lập trong tác nghiệp, tích cực hoạt động, đưa ra những quyết định đúng lúc, mềm dẻo thích nghi với những thay đổi trong cuộc sống, trong môi trường khắc nghiệt của cạnh tranh mang tính toàn cầu hiện nay.

Tài Liệu THAM KHẢO

1. Nguyễn Thị Cơ. Dạy đọc trong đổi mới phương pháp giảng dạy ở bậc đại học, Hà Nội, 2007.
2. Nguyễn Thị Cơ. Dạy đọc hiểu văn bản văn học trong đào tạo cử nhân tiếng Nga theo tín chỉ, Đề tài nghiên cứu khoa học cấp ĐHQGHN, Mã số: QN.07.06, Chuyên ngành: Phương pháp giảng dạy.
3. Kỷ yếu hội thảo khoa học quốc gia Đào tạo cử nhân ngoại ngữ chất lượng cao – những vấn đề lý luận và thực tế, Đại học ngoại ngữ, 2007.
4. Linda Lee, Erik Gundersen, Select reading, Intermediate, Oxford university press.
5. Страноведение как средство расширения образовательного пространства учащихся в изучении английского языка. nsportal.ru/shkola/inostrannye – yazyki/anglisky.
- 6.